

60 YTTERLIGARE PRÖFNING AF HR PROFESSOR LINDELÖFS YRKANDEN ANGÅENDE RÖSTBERÄKNING VID FÖRSLAGETS UPPRÄTTANDE.

Litteraturblad n:o 7, juli 1862

I »Juridiskt Album» 2:a serien, h. 1 har Hr Lindelöf till besvarande upptagit de inkast, vi gjort mot hans tidigare yrkanden angående metoden och beräkningen af rösterna vid upprättandet af förslag till en tienst. Detta svar fordrar en ytterligare vederläggning.

Vi få till en början bedja Hr L. benäget ursäkta vår tydning af hans slutord i den tidigare uppsatsen. Det gläder oss finna, att de enligt Hr L:s förklaring icke innebära den mening, vi i dem inlade, nemligen att de skulle inneburit en uppmaning till högre auktoritet, att rätta det af den underordnade följda, enligt Hr L:s åsigt origtiga beräkningssättet. Vårt beklagande innehöll ingen insinuation; det var fullt uppriktigt, emedan vår aktning för Hr L:s kända karakter måste komma oss att anse en sådan appell för ett tillfälligt misstag om det i densamma rätta eller orätta.

Hr L. finner det »otidsenligt», att vi ansett något gebit finnas, der det matematiska resonnerandet icke bör hafva någon plats, och der det måste förirra sig till falska premisser.

Hr L. får dock ursäkta, att vi vidhålla denna åsigt såsom tidsenlig för alla tider. Detta gebit är andens verld öfverhufvud. Der är det matematiska resonnerandet icke det bestämmande och har aldrig varit det. Vetandet om sannt och osannt på detta gebit, om rätt och orätt, om skönt och oskönt beror icke af matematiken. Det ligger utom dess både teori och tillämpning att bestämma det sanna t. ex. i en religiös öfvertygelse, eller i en individs, ett folks eller ett tidevarfs åsigt af, hvad familj, hvad stat äro. Historien vet att tala om allt detta; men den hvarken räknar öfvertygelserna eller graderar dem. Den menliga handlingen har väl nödvändigtvis en yttre form. Till dess väsende hörer, att den utgör en ur den menliga viljan utgående förändring af tingen. Denna förändring står öppen för matematikens resonnement. Men betydelsen, det andliga i densamma vet matematiken icke af. Precis samma slag kan vara ett mord eller ett dråp; samma uttalade ord kan afgöra öfver ett folks öden eller blott öfver tillgången på en bal. Matematiken förmår icke skilja det ena från det andra.

Hr L. har, om han behagar närmare betänka saken, just i den föreliggande frågan ett exempel härpå, ehuru detta visserligen jemförelsevis af ringa betydelse.

Arbeta 24 personer på att röra en sten, och de dela sig i tre grupper, af hvilka hvar och en skjuter stenen åt ett olika håll – då kan Hr L. visserligen uppmäta hvarje af dessa individers kroppstyrka, sammanräkna denna i hvarje grupp och sedan bestämma den medelrigtning stenens rörelse kommer att taga äfvensom rörelsens hastighet. Likväl blir icke ens denna räkning fullt säker, emedan viljan förmår för ögonblicket öka äfven kroppsstyrkan utöfver all beräkning. Men det må så vara. Beräkningen blir såsom »sannolikhetskalkyl» alltid god för ändamålet.

Men om dessa 24 personer i tre olika kall arbeta t. ex. för sin nations bildning, för sitt fäderneslands frihet och sjelfbestånd, för det sannas och rättas välde på jorden, då finnes ingen probabilitetskalkyl, som kan mäta resultatet af deras arbete. Äfven historien lär sig först efterhand känna resultaten deraf. Ingen vet t. ex. ännu, hvad Frälsarn på jorden verkat. Aderton sekler hafva varit vittnen till denna verksamhet,

men den är ännu icke afslutad. Historieforskarn, teologen, filosofen, den troende kristne kan göra sig någon föreställning om, hvilken denna verksamhet bortom närvarande dag skall blifva; den ena eller andra kan mäta, hvad den hittills varit, ehuru icke alls med något matematiskt mått. Men matematikern, som sådan, vet om det ena eller det andra ingenting; han måste, för att något derom veta, gå utom sitt gebit både det teoretiska och tillämpningens. Detta kan icke ens Laplace hjälpa. I matematiken, än mera än i astronomin, är det beryktade svaret till Napoleons fråga: »jag har icke behöft denna hypotes!» –
 10 nemligen läran om Guds existens – fullkomligt berättigadt. Ty på satser, rörande andens verld, kan matematiken ingenting bygga, icke heller på dem tillämpa någon beräkning.

Emedan nu handling består i någon förändring af tingen, är det nödvändigt, att, när flera individer förena sig om att verka för ett ändamål, en individs tillgörande ger utslaget, afgör öfver resultatet. Så förhåller sig i samhällslifvet öfverhufvud. Äfven individen kan icke i evighet öfverlägga och väga skälen för eller emot; han måste, om han vill handla, på någon punkt afbryta öfverläggningen, fatta ett beslut och verkställa det. Så förhåller sig äfven med fleras samverkan. En sista
 20 röst ger beslutet och handlingen, antingen då genom denna bildas två röster mot en, tre mot två o. s. v. eller, när två röster stanna mot två, en af de fyra rösterna räknas dubbelt, är *votum decisivum*.

Öfverenskommelse kan träffas, att frågan icke gäller för afgjord, förrän t. ex. en pluralitet af $\frac{2}{3}$ delar bland de röstande förenat sig om samma mening. Det är allt det samma: en röst blir dock den afgörande, t. ex. af 24 den 16:e.

Ännu förändras häri ingenting, om rösterna graderas, såsom t. ex. då deras vikt beräknas enligt skattebeloppet eller enligt kategorier, hvilka gifva den högre bildningen företrädet, ty detta är att tillägga den ena
 30 röstande flera vota än den andra, och ett votum blir alltid det afgörande.

Genom dessa olika öfverenskommelser förändras alltså i grunden icke beräkningssättet. Det är och förblir en simpel addition, som anlitas, för att få reda på den ena afgörande rösten, och för att sålunda komma till ett afgörande öfverhufvud.

Resultaterna *kunna* vid dessa olika sätt att frambringa en majoritet blifva olika. Men resultatet kan också vid det ena blifva detsamma, som vid det andra.

Hvarje samfäldt handling skall väl, likasom den enskilda människans, gå ut på något förnuftigt ändamål och på det för dettas vinnande tjenligaste, på samma gång äfven rättsenligaste medel. Valet af omröstningssätt bestämmes här af. Man väljer nemligen det, hvarigenom man anser, att förnuftet skall säkrast göra sig gällande; men man måste alltid stanna vid den ena afgörande rösten, antingen då beslutet blir det förnuftigaste eller icke, emedan eljest intet afgörande, ingen handling kommer till stånd. Voteringssättet skall alltså icke bestämmas af någon räkningsmetod, ty denna är såsom visats en, utan af den åsigt de handlande hysa om det ena eller andra sättets företräde med afseende på afgörandets förnuftighet samt äfven på nödvändighe-
 40 ten att tidigare eller senare komma till ett resultat.¹ I samhällenas början är i följd af bildningens olikhet afgörandet förbehållet de få och
 50

¹ Så bestämmes i de flesta konstitutioner ett annat sätt för votering öfver grundlagsfrågor (t. ex. alla ståndens bifall), ett annat för andra lagfrågor (tre ständs afgörande, enkel pluralitet).

rösträttigheten kvalificerad; men ju mera bildningen stiger, och samhället utvecklas, desto mera utbredes rösträttigheten och kvalifikationerna bortfalla. Ingen kan väl föreställa sig, att den större summan af voterande skall gifva ett förnuftigare resultat, så att t. ex. en allmän votering i en stor stat skulle endast genom röstantalet gifva ett förnuftigare resultat, än en dylik votering i en mindre stat. Men grunden till rösträttighetens utsträckning är den, att det icke kan vara fråga om något förnuft in abstracto, utan om det förnuftiga i denna ifrågavarande handling, således i handlingen såsom denna samfällighets. Handlingen skall vara dess gemensama; dess vetande skall såsom afsigt och ändamål i handlingen förverkligas; den väljer därför det omröstningssätt, som försäkrar densamma härom.

10

Detta medgifver äfven Hr L. såtillvida, att han säger: »Voteringsättet är en sak för sig, beräkningssättet en annan. Det förra kan genom författningar på många olika vis regleras.»

Men vi hafva velat göra denna fråga fullkomligt klar, på det att icke Hr L. må återtaga sitt medgifvande. Och den är klar, om man inser, hvarföre, ur hvilken grund votering öfverhufvud är nödvändig, och hvad det är, som skall bestämma voteringsättet.

20

Nu återtager i sjelfva verket Hr L. detta sitt medgifvande, ehuru han sjelf icke blir det varse, genom att tillägga: »det senare», nemligen beräkningssättet, »är en fråga, hvars besvarande närmast tillhör sannolikhetsteorin.»

Det är denna *petitio principii* vi velat uppvisa. Ty genom att tillämpa sannolikhetsteorin, förändrar Hr L. »voteringsättet».

Lagen stadgar, att den auktoritet, som upprättar förslag till en tjensts återbesättande, skall af de sökande uppsätta en på första, en på andra och en på ett tredje förslagsrum. Lagen vill alltså: att en skall främst föreslås till tjensten, men att för det fall, att den tjensten besättande myndigheten har något att anmärka mot den föreslagna, en annan skall dernäst rekomenderas till densamma, samt likaså en tredje, ifall de i båda föregående rummen föreslagna skulle af sagde myndighet för någon orsak ogillas.

30

Skulle meningen blott vara den, att den underordnade auktoriteten borde framställa för den öfverordnade tre personer att välja emellan, skulle intet förslagsrum komma i fråga.

Men hvad vill Hr L.? Han utgår från det antagande, att en af de sökande skall placeras på ett mellanrum, med lika afstånd från de båda andras platser. På detta antagande beror hans beräkning.

40

Denna föreskrift är Hr L:s, icke lagens. Hvarföre supplerar Hr L. sålunda lagen? För att vid röstberäkningen få sannolikhetskalkylen använd.

Alltså den beräkning, han vill införa, förändrar äfven sjelfva lagen, förändrar ändamålet med voteringen. Den högre myndigheten får de föreslagna icke blott rekomenderade i en viss ordning, utan får dem stämplade med ett i siffror uttryckt värde såsom, 3, 2, 1.¹

Hr L. må icke invända, att det ju står denna myndighet fritt, att göra afseende på den verkliga skilnaden i de föreslagnas förtjenster, hvilken ju kan behöfva uttryckas med t. ex. 100, 10, 1. Ty hvad som för denna

50

¹ Vi erinra läsaren till upplysning, att Hr L. vill, att t. ex. om A erhållit 9 röster till första rummet, 4 till andra, 11 till det tredje, dessa siffror skola multipliceras med resp. 3, 2, 1, och produkterna adderas. Sålunda får A (9.3) + (4.2) + (11.1) = 46 points. På samma sätt skola öfriga sökandes erhållna vota beräknas, och förslagsrummen bestämmas enligt antalet af dessa points.

myndighet är det rätta, det skall väl vara det äfven för den, som bestämmer förslagsrummen. Och i sjelfva verket förfar hvarje ledamot i ett kollegium sålunda. Han letar icke efter ett medeltal, för att utmärka någon af de sökande, bestämmer icke ett visst afstånd mellan den första och den sista och placerar den tredje på lika afstånd från dem båda, utan han afgör enligt lagen först, hvilken som i hans tanke är den dugligaste och värdigaste, bestämmer sedan, åt hvilken af de två öfriga han skall gifva företrädet, afståndet mellan dennes och den förstes meriter må vara hvilket som helst, och åt den tredje lemnar han
10 utan vidare tredje förslagsrummet, åter utan att bestämma något visst afstånd mellan dessa bådas merit.

Men hvad den voterande icke gör, det åtager sig Hr L. att göra. Han säger: »Om en person uppfört *A* i första, *B* i andra, *C* i tredje rummet, vet jag derföre ej, huru nära han velat placera *B* till *A* eller *C*. Men just till följd af den fullkomliga okunnighet, i hvilken jag sväfvat härom, nödgas jag antaga, att han velat placera *B* midtemellan *A* och *C*, emedan den sannolika risken att aflägsna mig från den voterandes verkliga mening vid ett sådant antagande är mindre, än vid hvarje annat.» Hvem inser icke, att denna Hr L:s möda att få reda på
20 afstånden är fullkomligt onödig? Lagen begär detta icke. Den voterande kan, om han så vill, motivera sitt votum och derigenom antyda afstånden mellan de sökandena. Men lika absurdt, som det vore, att ålägga honom att med en siffra uttrycka detta afstånd, lika oberättigadt är det af Hr L., att genom ett medeltal tolka en annans bedömande, hvarom han är »fullkomligt okunnig».

Det kan inträffa, att skilnaden mellan de sökandes förtjenst och duglighet verkligen är densamma, som mellan talen 100, 10 och 1, och att af 24 voterande alla rösta med medvetande om denna stora olikhet.
30 Men Hr L. tillåter icke en sådan omröstning: han bestämmer den t. ex. med talen: 24. 3, 24. 2, 24. 1, d. v. s. med talen 72, 48, 24. Denna godtyckliga tydning af, hvad Hr L. är okunnig om, finner han vara högst berättigad, och de voterande få hålla till godo med, att se sin mening sålunda uttolkad. Den högre auktoritet, som besätter tjensten, kan då t. ex. af politiska skäl välja den andra i ordningen, emedan dock skilnaden i duglighet är intygad vara jemförelsevis ringa.

Här förer alltså uppenbart det matematiska reformerandet Hr L. utöfver dess gränser. Vore det fråga om de sökandes fysiska styrka, så kan denna matematiskt mätas och i ett tal uttryckas. Likaså ger man en skolgosse och en yngling ett antal *points* vid en aflagd examen för
40 läsningen af ett visst pensum. Men man mäter icke med siffror en författares värde, eller en lärares, eller en embetsmans duglighet. Tjensteåren räknas, men angående dem behöfves också intet bedömande och ingen votering. Hr L. säger, att hans beräkning icke stämplar de sökandes förtjenst med ett af förslagsrummet beroende värde; han menar, att han icke på siffran beräknar det, emedan siffran icke direkt har denna mening. Men då han utgår från antagandet, att det voterande sätta en sökandes förtjenst på lika afstånd från de båda öfrigas, och dessas förtjenst alltså på lika afstånd på båda sidor om den förres, samt uttrycker detta med siffror, bestämmer han i sjelfva verket
50 deras förtjenst matematiskt, ger dem ett vitsord i siffror. När i nyss anförda exempel voteringen är slutad och beräknad, förhåller sig deras förtjenst, som talen 72, 48 och 24. Detta är icke blott något helt annat, än hvad lagen begär, utan det är oförnuftigt och absurdt, emedan det inför siffran på ett gebit, dit den icke hör.

Men Hr L:s beräkningssätt förändrar icke blott ändamålet och

resultatet af voteringen, den förändrar äfven sjelfva voteringsmetoden.

Hr L. synes angående denna, sådan praxis bestämt den, råkat ut för ett missförstånd. Han säger: att, om man genom särskild votering för hvarje förslagsrum afgör, hvilken af de sökande, som skall sättas i detta rum, så är metoden, att för hvarje gång beräkna röstpluraliteten riktig.

Men det är ju just detta, som i praxis sker. För att *förkorta* procedyren, vinna tid, voterar man väl blott en gång, men man räknar rösterna såsom om två voteringar skulle hafva skett, om de sökande äro tre, eller tre voteringar, om de äro flera.

Om de sökande äro tre, uppför nemligen hvarje voterande en af dem i något af de tre förslagsrummen. Man ser sedan till, hvilken bland dem, som af pluraliteten blifvit uppförd på första förslagsrummet till ex. *A*; likaså hvilken, som af pluraliteten blifvit uppförd på det andra. Men man tager reda på det senare sålunda, att man resonnerar: om särskild votering för andra rummet verkligen skulle hafva skett, skulle alla de, hvilka nu gifvit t. ex. *B* ett högre förslagsrum, hafva uppfört honom i andra rummet. Derföre och *endast derföre*, att man räknar såsom skulle två voteringar hafva försiggått, uppföres den af de båda, *B* eller *C*, som af de flesta voterande blifvit den andra föredragen, i andra rummet.

Skulle de sökande varit 4 eller flera, anställer man samma beräkning för tredje rummet.

Det är alltså klart, att, ehuru det voterar på engång för alla tre förslagsrummen, i sjelfva verket voteringen gäller hvarje rum för sig, det 1:a, 2:a och 3:e, i den ordning lagen stadgar. Två voteringar (eller tre, om de sökande äro 4 eller flera) skulle gifva precis samma resultat, förutsatt, att de voterande i båda fallen afgifva sina röster med samma uppfattning af de sökandes förtjenst. I hvardera fallet afgöres genom enkel röstpluralitet, hvilken af de sökande som får förslag först i 1:a, sedan i 2:a, sist, om flera än tre sökande finnas, i 3:e rummet. Man voterar, som sagdt, på engång om alla tre förslagsrummen endast för vighetens skuld. I hela denna votering är endast och allenast fråga om den ena afgörande rösten för hvart och ett af förslagsrummen särskildt, och beräkningen är en enkel addition.

Vi förstå sannerligen icke, hvarföre Hr L., ehuru han erkänner, att den ena voteringen lemnar samma resultat, som två skilda voteringar, likväl lägger vikt derpå, att i praxis endast det förra sker, icke det senare, sägande om detta: »Men så har man ju icke voterat.» Om likväl resultatet blir detsamma, hvad vikt ligger då derpå? Vi hade sagt: det vore »rigtigare» att votera två gånger, särskildt för hvarje förslagsrum. Vår mening var: det vore riktigare, för att icke gifva anledning till frågor om beräkningssättet af rösterna, för att slippa processer om en klar sak. Hr L. deremot vill begagna denna omständighet, att praxis är *en* votering, till att införa ett nytt beräkningssätt och en ny voteringsmetod.

Hr L. vill, att emedan de voterande på engång afgifvit röster för alla tre förslagsrummen, skola dessa röster graderas, få skilda värden, och att dessa värden skola sammanräknas.

Men det är förunderligt: Hr L. vill icke erkänna, att hans nya beräkningssätt äfven inför en ny voteringsmetod. Han håller sig till det formela deri, att man i praxis likväl anställer blott en votering, och anser det beräkningssätt, han påyrkar, således äfven voteringsättet vara gifvet.

Vi hafva förut visat, att detta nya voteringsätt ger ett resultat, som strider mot frågans natur och går utöfver lagens fordran och omröstningens ändamål.

Redan häraf följer klarligen, att Hr L. äfven påyrkar en ny voteringsmetod, om också den yttre formen blir oförändrad. Derigenom förkastas helt och hållet besättandet af hvarje förslagsrum för sig, hvilket just utgör den nuvarande metoden.

Hr L. säger: »Det kan gifvas många olika sätt att anställa en votering, men det ges blott en förnuftig metod att kombinera det genom en gifven votering erhållna material till att derur härleda de sökandes inbördes företräde»; och vidare: »Det förra kan genom författningar på många vis regleras; det senare är en matematisk fråga, hvars besvarande närmast tillhör sannolikhetsteorin.»

Det senare förunderliga anförandet lemna vi derhän. Om fem ledamöter i ett collegium hafva att bortgifva en tjenst och tre af dem votera på *A*, men två på *B*, så hålles det icke blott för probabelt, att *A* fått tjensten, utan att han verkligen är utnämnd. Sannolikheten är här densamma, som den att 3 är mera än 2. Men i hufvudsak borde det vara tydligt nog, att med beräkningssättet äfven ett voteringsätt förändras. Om man icke blott adderar vota, utan ger skilda vota olika värden, eller under sistnämnda förutsättning söker ett medelvärde för desamma, så är icke blott beräkningssättet förändradt, utan äfven voteringsättet.

I förevarande fall består den förändring, Hr L. genom sitt beräkningssätt inför, deri: att han förvandlar en votering med ograderade vota för hvarje förslagsrum särskildt till en votering med graderade vota, som icke gäller hvarje förslagsrum för sig.

Vi upprepa det ännu: Hr L:s invändning, att i förra fallet förslagsrummen dock in praxi besättas genom *en* votering, är betydelslös; ty den ena voteringen beräknas enkom så, att den ger samma resultat, som två eller tre voteringsätt skulle gifvit, och den sättes i stället för dessa, endast emedan man vill undvika omgången af flera voteringsätt.

Sedan vi sålunda visat, att Hr L. förändrar 1:o voteringsättens ändamål, 2:o sjelfva voteringsättet, icke blott inför ett i hans tanke mera rationellt beräkningssätt i stället för ett mindre rationellt, vilja vi ytterligare till besvarande upptaga de inkast, han gör mot det öfliga beräkningssättets rättvisa.

Vi antaga till undvikande af missförstånd det exempel, Hr L. framställer. Tre sökande *A*, *B*, *C* hafva å de skilda förslagsrummen af 24 voterande erhållit följande röstantal.

	I.	II.	III.
A	9	4	11
B	8	10	6
C	7	10	7

Af uppställningen finner läsaren, att tre voteringsätt icke skett; ty då skulle *A*, som erhållit pluralitet till första rummet, icke vidare komma i fråga vid voteringen för andra rummet o. s. v.

En votering har således försiggått. Hr L. antager, att af de voterande:

	I.	II.	III.
3 röstat	A	B	C
6 »	A	C	B
4 »	B	A	C
4 »	B	C	A
7 »	C	B	A ¹

¹ Det var om denna uppställning vi något oegentligt anmärkte, att Hr L. räknat origtigt. Han syntes nemligen taga för afgjordt att rösterna måste utfalla på detta

Nu är praxis, att vota beräknas som följer. *A* har erhållit de flesta röster (9) till första rummet – de båda öfriga endast resp. 8 och 7 röster.

Hvilkendera, *B* eller *C*, tillkommer nu andra rummet på förslaget? Man räknar: *B* har af $3 + 4 + 4 = 11$ röstande blifvit satt framför *C*, men denne af $6 + 7 = 13$ röstande blifvit föredragen *B*. Skulle alltså särskild votering för sagde rum hafva skett, skulle 13 voterat för *C*, 11 för *B*. Den förre, *C*, får derföre andra förslagsrummet, *B* utan vidare det tredje.

Här är Hr L:s första invändning: *A* har till första rummet blott 1 röst mera, men till andra rummet 6 röster mindre än *B*. Denna ena röst till första rummet gäller alltså mera, än de 6 till andra rummet. Detta är orättvist. 10

Vi svara: 3 af dessa röster till andra rummet har ju *B* erhållit af dem, som satt *A* i första rummet. Borde alltså, emedan de äro förpligtade att votera äfven för andra rummet, detta deras eget votum bidraga att upphäfvä det företräde, de gifvit *A*? Det är detta Hr L. vill genomdrifva såsom »matematisk rättvisa». Voteringen *betyder* i sjelfva verket två voteringar, en för hvardera förslagsrummet. Skulle dessa skett, skulle *A* icke erhållit någon röst till andra rummet, medan *B* skulle erhållit 11 röster, hvilka honom också i röstberäkningen tilläggas. Hvilken orättvisa nu, att *A*:s ena röst motsvarar *B*:s 11! 20

Men *B* hade kunnat erhålla alla 24 röster till andra rummet, och orättvisan hade blifvit än större. Ja äfven om *A* hade erhållit halfva röstantalet till första rummet eller 12 röster, men *B* alla röster till det andra, ingen röst till första rummet, skulle samma orättvisa återstå; och, såsom vi skola få se, är det verkliga Hr L:s mening, att en sådan votering skulle göra båda lika berättigade till första rummet. Men hvem inser icke, att här alltid samma förhållande återkommer, att de, som sätta *A* i första rummet, enligt Hr L:s föreskrift skola annullera denna sin egen vilja, emedan de äfven velat, att *B* skall sättas i andra rummet. 30

Läsaren finner också lätt, att Hr L:s invändning öfverhufvud grundar sig på fordran, att röster afgifna för andra (t. o. m. tredje) förslagsrummet skola beräknas såsom afgifna för första rummet.

Hr L:s andra invändning lyder: »Hvad vore då naturligare, än att vid jemförelsen mellan *B* och *C* jemväl låta den pluralitet af röster å första rummet, som tillfallit *B*, blifva afgörande, helst vota för båda till andra rummet äro lika?» Att så icke sker är nu i Hr L:s tanke orättvist.

Här återkommer samma fordran. De 7 voterande, som gifvit sina röster till första rummet åt *C*, hafva i andra rummet med lika antal röster uppfört *B*. Dessa deras senare vota, fordrar Hr L., skola räknas 40

sätt, för att det förut anförda resultatet må komma fram. Men de hade också kunnat falla:

	I.	II.	III.
7 röster	a	b	c
2 »	a	c	b
8 »	b	c	a
3 »	c	b	a
4 »	c	a	b

hvaraf synes, att samma resultat framgår, nemligen: 50

	I.	II.	III.
<i>A</i>	9	4	11
<i>B</i>	8	10	6
<i>C</i>	7	10	7

Men i detta fall har *B* blifvit föredragen framför *C* af $7 + 8 = 15$ voterande, *C* framför *B* endast af $2 + 3 + 4 = 9$.

emot dem sjelfva. Naturligtvis är deras vilja, att, då *C* icke framför *B* kommit på första rummet, han åtminstone må komma på det andra. Men, emedan de gifvit *B* sina röster till detta rum, skall sagde deras vilja icke gälla.

Den tredje invändningen är ännu påtagligare obefogad. Hr L. påstår, att vid den vanliga praxis rösterna icke beräknas för första rummet på lika sätt, som för det andra och tredje. Man räknar nemligen: *A* har pluralitet till första rummet. Men sedan ser man till, hvilkendera af de båda öfriga är flera gånger föredragen framför den andra. Hr L. fordrar, att äfven platsen för *A* skall bestämmas på detta senare sätt.

Det är redan mångfaldigt upprepadt, att i sjelfva verket den senare jemförelsen endast afser utredandet af, hvilkendera af de båda, *B* eller *C*, som erhållit pluralitet till andra rummet. Olikheten i beräkningen är blott skenbar, en följd deraf, att man åtnöjt sig med *en* omröstning. Men vid detta sken håller Hr L. fast, såsom om han här skulle hafva ett rätt eklatant bevis för beräkningens inkonsequens och orättvisa. Hvar och en annan, hoppas vi, förstår, att beräkningen i båda fallen är densamma.

Hade votering skett två gånger, så hade Hr L:s invändningar icke funnits. Men emedan kollegium till tidens besparande voterar en gång, så skall ingen af de voterande, utan blott Hr L. få sin vilja fram.

För det fjerde invänder Hr L.: Om voteringen beräknas i omvänd ordning, så har *A* fått 11 röster d. v. s. pluralitet till tredje förslagsrummet; alltså, säger Hr L., torde *A* komma på detta rum. Denna invändning förekom redan i Hr L:s tidigare uppsats.

Det faller icke så lätt i ögonen, hvarföre ett sådant beräkningssätt vore oberättigadt. Men man finner lätt orimligheten deraf, att samma person, som erhållit pluralitet till första förslagsrummet, likväl skulle placeras på det tredje. Otillåtligheten åter beror icke blott af ett tillfälligt lagstadgande, som föreskrifver ordningen för förslagsrummens besättande, utan af det oförnuftiga öfverhufvud deri, att den värdigaste till ett kall skulle utses genom elimination af de mindre värdiga. Ty dessas mindre värdighet är icke något absolut och på förhand gifvet; de äro tvärtom alla förklarade för kompetenta. De öfriga blifva mindre värdiga först i förhållande till den värdigaste. Och emedan för de voterandes tanke denna jemförelse föregår, är det också det förnuftiga, att den i voteringen uttalas, och att först afgöres, hvilken sökandes egenskaper som närmast motsvara, hvad de voterande ansett utgöra den ifrågavarande tjänstens fordringar.

I öfrigt är det, om blott tre sökande finnas, för afgörandet gagnlöst, att alls taga några vota till tredje rummet i betraktande. Ske särskilda voteringar för första och andra rummet, så existera dessa vota alls icke, utan den sökande, som icke erhållit pluralitet hvarken till första eller andra rummet, innehar utan vidare det tredje. Sagde voteringssiffror stå i det anförda exemplet der endast derföre, att frågan blifvit afgjord genom en votering – således för denna tidbesparande manövers skuld, hvilken gifvit Hr L. så mycket att bråka. Men de kunde äfven den oaktadt helt och hållet saknas, d. ä. hela denna kolumn kunde utstrykas, och man skulle dock hafva fullkomligt reda på, hvilkendera, *B* eller *C*, som af flera voterande blifvit den andra föredragen.

Fordrar man, att votering skall ske genom eliminering, så borde, om de sökande äro tre eller tjugu, äfven lika många röster af hvarje röstande afgifvas. Äfven detta utgör ett bevis för det förvända i en sådan beräkning nedifrån och alltså äfven i hela invändningens beskaffenhet.

Om obehörigheten af den beräkningsmetod, Hr L. vill införa, är redan tillräckligt taladt. Vi skola tillägga blott ett par anmärkningar.

När en tjänst genom votering skall bortgifvas är metoden oanvändbar. Hr L. medger detta.

Likaså upphör den att hafva något stöd i sannolikhetsteorin, om de sökande till ett förslag äro endast tvenne. Finnes blott en sökande, är naturligtvis denna gradering lika grundlös och gagnlös. Ty om t. ex. *A* erhåller flesta rösterna till första förslagsrummet, så är det väl klart, att *B* får andra rummet, för hvilket senare alltså inga vota behöfva afgifvas. Och då intet tredje förslagsrum kommer i fråga, kunna icke heller några afstånd mellan förslagsrummen bestämmas. Är *A* ensam sökande, afgör likaså den enkla röstpluraliteten, om han skall få förslag eller icke, och flera förslagsrum komma icke i fråga.

Slutligen kan det inträffa, att genom ett sådant beräkningssätt alls icke något afgörande vinnes. Om voteringen utfallit:

	I.	II.	III.
A	12	–	12
B	–	24	–
C	12	–	12

så har hvar och en af de sökande, när rösterna multipliceras med 3, 2, 1, erhållit lika många points eller 48. Hvilken af dem tillkommer nu första, andra och tredje rummet? Om *votum decisivum* hos någon af de voterande kan här icke blifva fråga. Ty om ordföranden t. ex. gifvit första rummet åt *A*, så har *C* hans röst till tredje rummet; och *B*, som icke erhållit en enda röst till första rummet, medan *C* erhållit 12, skulle genom ordförandens röst komma att föredragas denne senare. Vi antaga då, att *votum decisivum* skulle beräknas till resp. 3, 2, och 1 point. Men äfven en sådan beräkning vore oberättigad. Det är ännu en småsak, att Hr L. godtyckligt beröfvar ordföranden i kollegium ett lagligt berättigande. Hufvudsak är, att den uppgift, som skall lösas, blir olöst, och att metod och beräkningssätt alltså icke ens tillfredsställa den första fordran på en votering, den, hvarföre votering öfverhufvud sker, att man nemligen skall komma till ett afgörande, för att bringa en gemensam handling till stånd.

Men hvari består då ett sådant beräkningssätts förnuftighet? Det kan tillämpas på votering för förslags uppgörande, icke på votering för besättandet af en tjänst. Men nej – det kan icke ens tillämpas vid votering för förslags uppgörande utom i vissa fall; ty i andra, såsom då blott två sökande finnas, saknas grund och utrymme för dess tillämpande, likaså om endast en sökande är förhanden, och äfven då tre sökande äro i fråga förer metoden i vissa fall till intet resultat. Att, såsom Hr L. gör, kalla ett så bristfälligt beräkningssätt för det enda förnuftiga, är väl den mest djerfva eufemism.

Hr L. anför såsom stöd för sitt räkningssätts berättigande vid voteringar, att man »får lof att söka koefficienter för folkökning, för dödlighet, för skeppsbrott etc., ehuru de omständigheter, hvaraf sådant beror, äro lika variabla och lika litet kunna underkastas kalkyl, som den personliga förtjensten».

Vi bedja om förlåtelse, men vi tro oss ega någon rätt att förvånas deröfver, att en matematiker och naturforskare på allvar gör denna sammanställning.

Hvarifrån, Hr L., tager beräknaren dessa koefficienter i fråga om »folkökning, dödlighet och skeppsbrott»? – Jo, ur erfarenheten. Han observerar förhållandet under en tidsföljd af 10, 20, 100 år, och på grund af denna iakttagelse söker han ett medeltal för året, månaden,

dagen. Det synes verkligen vara nog mycket utom ordningen, att vi skola nödgas hänvisa Hr L. till denna enkla åtskilnad.

Har väl Hr L. också anställt några observationer på voteringar? Har han öfvertygat sig om, i hvilket förhållande de sökandes till embeten förtjenster hos något enda folk i så eller så många fall stå, den enas till den andras? Han kunde få reda härpå, om han ville statuera, att hvar och en voterande skall uttrycka sin mening härom i siffror. Visade det sig då, att medeltalet af dessa sifferrelationer ger en aritmetisk progression för de sökandes förtjenster, så hade Hr L. åtminstone någon förnuftig grund för sina koefficienter. Han skulle genom dem komma att med någon sannolikhet veta, huru t. ex. äfven nästa år 1864 sagde förtjenster komma att förhålla sig till hvarandra. Men Hr L. borde ännu komma ihåg, att beräkningen på detta gebit det oakadt kan gifva fullkomligt falska resultat. Ty åsigterna, om hvad till ett embetes handhavande erfordras, äro föränderliga, och den, som i går dugde för ett sådant, kan i dag vara platt oduglig dertill, medan en förtjenst, som i dag icke alls kommer i beräkning, i morgon kan anses för afgörande. Detta kommer sig deraf, att Hr L. här befinner sig på andens gebit. Men då han beräknar t. ex. skeppsbrottens sannolika medelantal för år, har han mest att göra med naturkrafter, hvilkas vexlingar äro blott kvantitativa och röra sig i en ständig cirkelgång. Äfven de andliga inflytanden, skeppsbygnadskonsten, kunskapen i navigation o. s. v., som i detta fall komma i fråga, förändras sällan så hastigt, som t. ex. ett folks politiska och sociala ställning. I dag är en fredsgeneral förträfflig, i morgon är allt förloradt utan en krigsgeneral. Och bedömandet öfver sådane det mensklige samlifvets behof innebär inga fysikaliska data, på grund af hvilka ett medeltal för vexlingen i desamma kan finnas.

Men Hr L. torde medgifva, att, om alla voterande i siffror uttrycka sin åsigt om afstånden mellan de sökandes förtjenst, sannolikhetskalkylens användande vore ren enfald. Ty man kommer då uppenbarligen rätta förhållandet närmare genom att för hvarje gång söka medeltalet för dessa voterade afstånd. Eller man summerar enkelt de tal, som utmärka hvarje sökandes förtjenst och jemför facit.

Hr L. vill inbilla oss och andra, att han här kan umbära all observation, all erfarenhet, emedan han tager sin koefficient ur medeltalet för »oändliga voteringar» (vid förslags upprättande med tre sökande nemligen) från verldens skapelse till dess slut och ännu ett godt stycke förut och efteråt! Det är visst mycket. Men vi betvifla, att någon voterande skall finna sin åsigt uttryckt i det med en sådan all-verldens voteringskoefficient tillkomna voteringsresultatet. Ja, hans hypotes innebär, att äfven för det ifrågavarande fallet oändliga vota blifvit afgifna, och koefficienterna 3, 2, 1 hafva sin giltighet såsom uttryck för medelafståndet mellan de sökandes förtjenst enligt bedömandet i dessa oändliga vota. Det är derföre de voterande, om de också äro blott två, skola underkasta sina vota denna skrufbänk.

Man använder sannolikhetskalkylen sålunda utan föregående observation för beräkning af lotteri- och spelvinster, för de senare desto säkrare, ju mera blott hasard spelet är. Man kan vara temligen säker på, att en viss nummer eller ett visst kort under ett gifvet antal dragningar eller gifningar faller ut nära nog så många gånger, som beräkningen utvisar. Men det kan dock hända, att så icke sker, utan att t. ex. ett eller flera hundratals dragningar gå förbi, utan att lotten en enda gång utfaller, medan den åter under lika många hundra kommer ut dubbla antalet gånger. Det beräknade medeltalet är i alla fall riktigt. Det bevisar sig som sådant, om man har tålmod, i tidernas längd.

Så kan det äfven hända, att vid inträffande ledigheter till ett visst embete i några sekel bortåt de sökandes förtjenst enligt de voterandes öfvertygelse förhåller sig i det närmaste som 10, 2 och 1. men vill man blott vänta några tusental år, så skola så många fall, i hvilka förhållandet är 10, 9 och 1 o. s. v., uppträda emot de förra, att medelförhållandet visar sig vara 3, 2, 1. Det är derföre Hr L. finner den största rättvisa deri, att nu i detta bestämda fall en voterande, som gifvit *A, B, C* sina röster i den öfvertygelse, att deras resp. förtjenst förhåller sig som 100, 10, 1, skall nöja sig dermed, att Hr L. låter dessa vota betyda ett förhållande af 3, 2, 1 – allt det öfriga, den röstande dessutom får låta behaga sig, oberäknadt.

10

Vi tro visst icke, att Hr Lindelöfs yrkande skall verka någon reform i hittills gällande praxis. Men det kan vara gagneligt, att lemna ett bidrag till ett så obetänkt yrkandes tillbakavisande.

J. V. S.

61 NÅGRA REFLEXIONER ÖFVER JANUARI-UTSKOTTETS VERKSAMHET.

20

Litteraturblad n:o 8, 9, 10, 11 och 12, augusti, september, oktober, november och december 1862

1.

Säkert äro vi icke de ende, som förvånats öfver den tystnad angående Utskottets förhandlingar, hvilken efterträdt deras afslutande, ja, man kan väl säga, som redan derförinnan herrskade, emedan de korrtta relationerna om desamma i tidningarne, utan hvarje bedömande, föga förtjena nämnas. Äro de frågor, Utskottet behandlade, utan vigt för fäderneslandet? Ingen lærer åtminstone våga uttala en så förvänd mening. Är det då gagnlöst, att de underkastas en offentligare diskussion, hvarvid väl de åsigter, som i Utskottet blifvit yttrade, icke kunna ignoreras? Man skulle tro, att detta icke gerna kunde påstås, der så länge klagan förts öfver saknaden af offentlighetens luft. Eller äro Utskottets yttranden och utlåtanden i desamma så fullkomligt öfverensstämmande med allmänna meningens eller tvärtom så värdelösa, att de icke gifva något uppslag för en diskussion i pressen? Det förra torde man icke vilja medgifva. Till att antyda det senare, hafva deremot försök skett. Man har sagt: Utskottsledamöterna valdes icke med afseende på deras sakkännedom, utan såsom de modigaste män, man kunde påfinna, för att rädda den hotade grundlagen. Förhållandena gestaltade sig så, att detta mod var helt och hållet bortkastadt. Men äfven om det behöfts, strider det mot all erfarenhet, att mod skulle vara i högre grad förhanden hos okunnigheten, än paradt med insigterna. Och tvärtom kan det sägas, att för det mesta valen utföllo så, som de troligen skulle utfallit, om det gällt en landtdag. Endast inom ridderskapet och adeln var jemförelsevis insigten utesluten, emedan man här öfverhufvud iakttog att icke välja på embets- och tjenstemän. Äfven sådane väljande, som innehafva statens högsta embeten, följde denna regel, för att åt öfverläggningarne lemna det största möjliga oberoende. Men efter denna inskränkning torde äfven i detta stånd valet för det mesta kunna anses hafva varit ett fullt lämpligt landtdagsval. Att så inom det ena som andra ståndet ett och annat misstag skett, detta kunde under alla förhållanden och äfven isynnerhet vid val till en första landtdag inträffa.

30

40

50